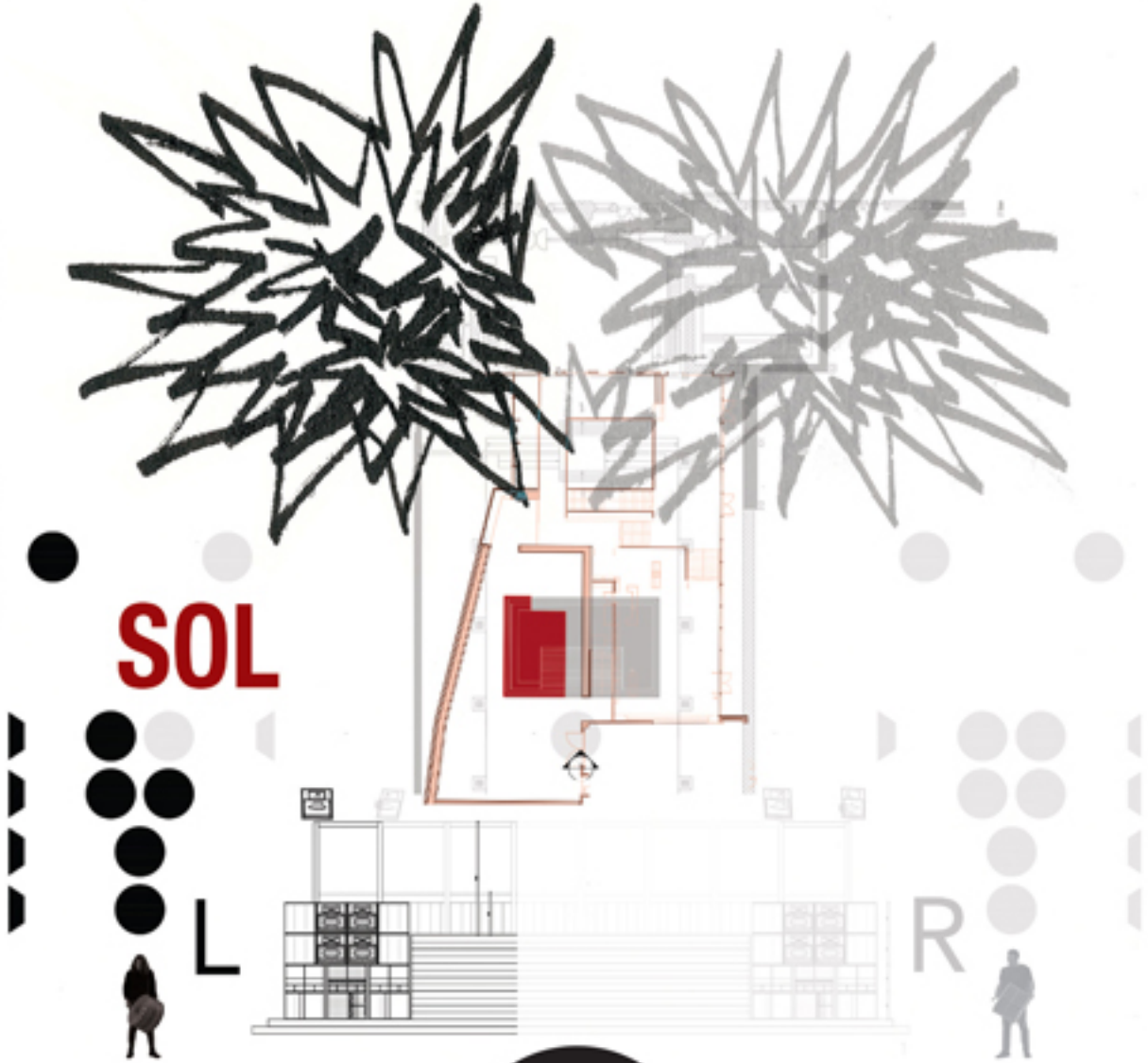

Sanat Dünyamız

KÜLTÜR VE SANAT DERGİSİ İKİ AYDA BİR YAYIMLANIR SAYI 176 MAYIS-HAZİRAN 2020 ISSN 1300-2740-176 FİYATI 28 TL KDV'DEN MUAFtir.

SESİL İŞLER SANAT İNİSİYATİFLERİ SÖYLEŞİLERİ II AÇIKLAYA AÇIKLAYA SANAT I
+ "İZ" ÇEVİRİMİÇİ MÜZELER PANDEMİ SÜRECİNDE SANAT ÜRETİMİ
FOTOĞRAFIN KARANTİNASI NEREDE DURUYORSUN?

Sanat Dünyamız

SAYI 176

ISSN 1300-2740

Yapı Kredi
Kültür Sanat Yayıncılık A.Ş.
adına sahibi:
Levent Altunbek

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü
Aslıhan Dinç

Genel Müdür
Tülay Güngen

Dergi Editörü
Fisun Yalçinkaya

Yayın Danışmanları
Güven Turan
Ali Akay
Levent Çalıkoğlu
Emre Baykal
Başak Şenova

Dergi Format Tasarımı
Esen Karol

Sayfa Tasarımı
İlknur Efe

Düzeltili
Filiz Özkan

Yapı Kredi Yayınları - 5598

Reklam ve Halkla İlişkiler
Derya Soğuk

Renk Ayrımı / Baskı
Promat Basım Yayın San. ve Tic. A.Ş.
Orhangazi Mahallesi, 1673. Sokak, No: 34
Esenyurt / İstanbul
T: (0 212) 622 63 63
E: info@promat.com.tr
Sertifika No: 12039

Yazışma Adresi
Sanat Dünyamız

Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık
Ticaret ve Sanayi A.Ş.
İstiklal Caddesi No: 161 Beyoğlu 34433
İstanbul
Telefon: (0 212) 252 47 00
Faks: (0 212) 293 07 23
<http://www.ykykultur.com.tr>
e-posta: ykykultur@ykykultur.com.tr
[facebook.com/yapikrediyayinlari](https://www.facebook.com/yapikrediyayinlari)
twitter.com/YKYHaber
twitter.com/sanat_dunyamiz
[instagram.com/yapikrediyayinlari](https://www.instagram.com/yapikrediyayinlari)
[instagram.com/sanatudnyamiz](https://www.instagram.com/sanatudnyamiz)
e-posta: fisun.yalcinkaya@ykykultur.com.tr

Sanat Dünyamız, iki ayda bir yayımlanır.
Dergide yayımlanan tüm yazıların
sorumluluğu yazarına aittir. Gönderilen
yazılar iade edilmez. *Sanat Dünyamız*'da
yayımlanan yazılardan alıntı yapmak,
kaynak belirtmek koşuluyla serbesttir.

Yayın Türü: Yerel, süreli yayın

Subscription / Abonelik
idealdergi@idealkultur.com

Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık
PEN International Publishers Circle
üyesidir.

İÇİNDEKİLER MAYIS - HAZİRAN 2020

3

Editörden

Fisun Yalçinkaya

4

Ajandada Ne Var?

6

İki Yönlü Bir Hafıza Hikâyesi

Fisun Yalçinkaya - Cevdet Erek

18

Bir Kenti Seslendirmek

Özlem Altunok

24

**John Cage,
Ses ve Dinlemek Üzerine**

Semih Fırıncioğlu

30

**"Başkayer"den Büyüklere
Masallar**

Nermin Saybaşıllı

44

Kulaklarımızın Kapağı Yok!

Merve Ünsal

50

**Ses Sanatında Gürültü:
Teknoloji ve Makine**

Nesli Gül Durukan

56

**Bir Görsel Sanat Olarak Müzik:
Fluxus**

Fırat Arapoğlu

64

Dokunarak Duymak

Nergis Abıyeva - Evrim Kavcar -
Elif Öner

72

MİAM Dr. Erol Üçer

Müzik Kütüphanesi

Yücel Manyas - Özlem Gürkan

78

**Her Seferinde Farklı Mekân,
Farklı Deneyim**

Rana Kelleci - Nursaç Sargon

84

Bir Balkonda, Bir Akşamüzeri

Süreyya Evren

94

**Müzeleri Yeniden Düşünmek:
Çevrimiçi Dünyada Bilgi**

Hatice Utkan

100

**Pandemik Bir Gezegende
Direnmenin Estetiği**

Çelenk Bafra

110

**Bilge Yolcu Hayal Gücünde
Seyahat Eder**

Yasemin Elçi

118

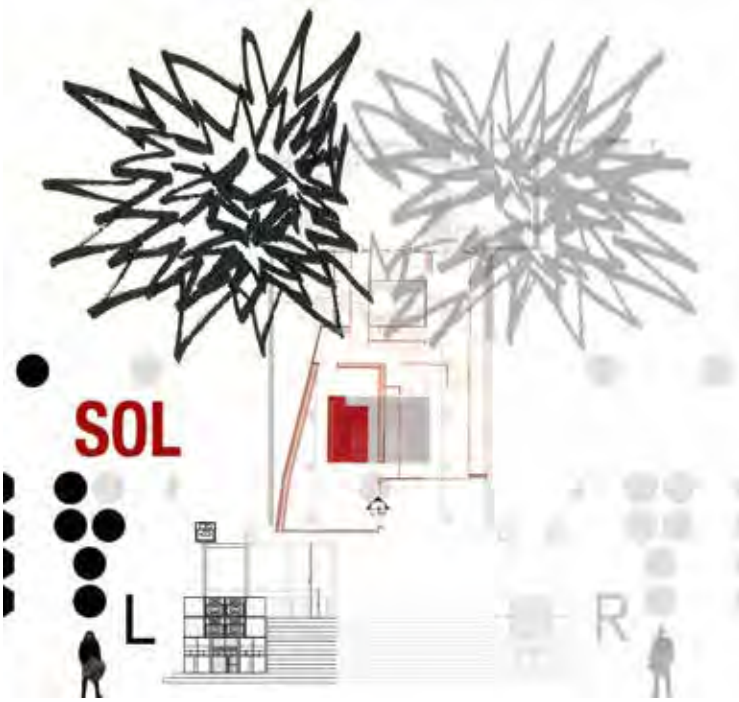
**Karanlık Zamanların Getirdiği
Tuhaf Bir Macera**

Ezgi Yakın

126

**Sağlık Çalışanlarına
Teşekkürlerimizle**

Cevdet Erek “Sol - Sağ, stereo” ismini verdiği bu dijital kolajı, Sanat Dünyamız’ın 176. sayısı için **Bergama Stereo** ve **Bergama Stereotip** işleri üzerine ürettiği taslak, diyagram ve mimari çizimleri kullanarak yapmıştır. Sanatçının izniyle, 2020.

BAĞLAR, SESLER VE DİNLEYİŞLER

BU YIL BAHAR HAVASI, ONU DOYA DOYA KUCAKLAYAMAYACAĞIMIZ BİR VAKİTTE GELDİ. BAĞLARIMIZI, BAĞLILIKLARIMIZI, YAKINLIKLARI, UZAKLIKLARI, GÜZEL HAVALARI, YAZ MEVSİMİNİ BAŞTAN TANIYORUZ. NERELERE GİDEBİLİRİZ, NERELERE GİDEMİYİZ, NELERE BAĞLIYIZ, KİMLERE YAKINIZ?

YARALANABİLİRLİĞİMİZİ, KIRILGANLIĞIMIZI APAÇIK ORTADA GÖRÜYÖRÜZ. KENDİMİZE, BİRBİRİMİZE VE DÜNYAYA DAHA DİKKATLİ, DAHA NAZİK YAKLAŞMAYI ÖĞRENİYÖRÜZ... ÇOK SORU VAR AKLIMIZDA AMA AYNI ZAMANDA GEZEĞENİMİZDEN GELEN BÜYÜK YANITLARIN DA İÇİNDEN GEÇİYÖRÜZ... GELECEK GÜNLERE HAZIRLANMAYA ÇALIŞIRKEN, BAKIŞ AÇIMIZI ZENGİNLEŞTİRMEK İÇİN OKUYOR, BAKIYOR VE DİNLİYÖRÜZ.

KAPAK DOSYAMIZ OLAN “SESİ İŞLER”, DİNLEMEK, DUYMAK VE SES ÜZERİNE YAZILAR VE SÖYLEŞİLERDEN OLUŞUYOR. ‘SES’İ SANATINDA KULLANANLARA, ‘SES’TEN İBARET İŞLER ÜRETENLERE VE ‘SES’LE ESER ÜRETMENİN TARİHİNE BAKMAYA ÇALIŞIYÖRÜZ.

ELBETTE, PANDEMİ GÜNDEMİNE DAİR YAZILARA YER VERİYÖRÜZ; DİRENÇ KAZANMAK İÇİN, SANATIN ÖNERDİĞİ YÖNTEMLERİN NELER OLABİLECEĞİNE HEM GÜNCEL TEPKİLER ÜZERİNDEN HEM DE SANAT TARİHİNDEN ÖRNEK OLUŞTURABİLECEK YAKLAŞIMLARLA BAKIYÖRÜZ.

YENİDEN BULUŞACAĞIMIZ GÜNLERİ BEKLERKEN SİZLERİ, RÜŞTÜ ONUR’UN BİR ŞİİRİYLE SELAMLİYÖRÜZ:

“...

Sebepsiz gülüşüm caddelerde

Memnuniyetimden;

Ve bu çılgınlık delicesine

İçimden geliyor.

Dilsiz değilim susamam

Öyle ölümler gibi

Bu güzel dünya ortasında”

FİSUN YALÇINKAYA

İki Yönlü Bir Hafıza Hikâyesi

SANATÇI CEVDET EREK'İN ARTER'DEKİ GALERİ MEKÂNINA ÖZEL OLARAK TASARLADIĞI SESLİ BİR MİMARİ YERLEŞTİRMEDEN OLUŞAN *BERGAMA STEREOTIP* BAŞLIKLİ KİŞİSEL SERGİSİ ŞUBAT AYI SONUNDA AÇILDI. SAĞLIK TEDBİRLERİ KAPSAMINDA FİZİKİ FAALİYETLERİNE ARA VEREN MÜZEDE YER ALAN ESERDEN YOLA ÇIKARAK SESİ VE SESLE KURULAN İLİŞKİLERİ KONUŞTUK.

FİSUN YALÇINKAYA - CEVDET EREK

Görseller: Arter'in ve sanatçının izniyle

Almanya'da politik tiyatroyla birlikte anılan teorisyen Peter Weiss, *Direnmenin Estetiği*'nde 1937-1944 yılları arasında Almanya'daki direnişi ve tarihe uzanan bağlarını anlatır. Şöyle yazar Pergamon için, “Pergamon Bizans İmparatorluğu'nun yükselmesiyle birlikte yok olup gitmeden önceki parlak dönemini yaşıyordu, bilginleri, okulları, kütüphaneleriyle ünlüydü, tabaklanmış, inceltilmiş, perdahlanmış dana derisinden elde edilen parlak kâğıtlarıysa edebi yaratıcılıkla bilimsel araştırmaları kalıcı kılıyordu. Kaderi ayaklar altına alınmak olanların suskunluğu ve atıllığı da her zamanki gibi devam ediyordu. Onlara, yani İyon devletinin okuması yazması olmayan asıl taşıyıcılarına düşen, ayrıcalıklı küçük bir gruba zenginlik sağlamaktan, seçkinlerin ihtiyaç duyduğu bol zamanı sağlamaktan ibaretti. Göksel dünyayı temsil edenler onlar için erişilmezdi ama dizleri üstüne çökmüş bu hayvansılaşmış yaratıklarda kendilerini görebiliyorlardı. Kaba sabalıklarıyla aşağılanmış ve ezilmişlikleriyle bu yaratıklar kendilerine benziyordu. Bugünkü bakış açımızla sadece bizler değil, belki o dönemin köleleri arasında da birileri,

hiç dile getirmeseler de, kanatlı tanrıları ve kapiya dayanmış olan tehdit edici gücün imhasını, iynin kötüye karşı mücadelesi olarak değil de, sınıf mücadelesi olarak anlamışlardı. Ama sunağın keşfini sağlayan da yine zenginlerin girişimci ruhu olmuştu.”

Bu satırlarla birlikte, emekle, zamanla, yapılarla, mimari oluşumlara dönük kavramlarla ilişki kurarak Cevdet Erek, 2019'da, Berlin'deki Pergamon Müzesi'nde sergilenen Büyük Sunak'tan yola çıkan *Bergama Stereo* adlı bir yapıt hazırlar. Cevdet Erek, bu yapıtı önce Almanya'nın Bochum şehrindeki Turbinenhalle'de Ruhrtriennale kapsamında, ardından Berlin'deki Hamburger Bahnhof Müzesi'nin tarihi holünde sergilenmek üzere bu iki mekâna özgü bir çalışma olarak üretir. 2020'nin Şubat ayı sonunda ise Arter'de bu yapıtın bir devamı ve varyasyonu niteliğindeki *Bergama Stereotip* adlı yerleştirme, hareket noktası olarak aldığı Büyük Bergama Sunağı'nı yeniden yorumlar. Selen Ansen'in küratörlüğünde Arter'de yer alan ve *Bergama Stereo*'nun bir bölümünü de içinde barındıran *Bergama Stereotip*, Büyük Bergama Sunağı'nın ve yapıtın önceki

versiyonunun mirasına işaret ediyor. Eser, Mart ayında alınan sağlık tedbirleri sebebiyle müzenin fiziki faaliyetlerine ara vermesiyle beraber, ziyaretçilerden uzak kaldı. “Sesli İşler” dosyamız kapsamında Cevdet Erek'le 2017'de Venedik Bienali Türkiye Pavyonu'nda sergilenen *ÇİN* eserinden *Bergama Stereo*'ya, şimdilerde kapalı olan *Bergama Stereotip*'e uzanan bir söyleşi yaptık.

Fisun Yalçinkaya: İçinden geçtiğimiz son derece tuhaf zaman hakkında bir soru sorarak başlamak istiyorum. Daha önceki söyleşilerinde her koşula rağmen üretime devam etmek ve birlikte üretmek vurguladığın kavramlar olmuştu. Şimdi bugünlerde nasıl devam ediyorsun üretime bu süreç senin için nasıl geçiyor?

Cevdet Erek: Bugün biraz farklı bakıyorum, bugünün şartları

2016'dan biraz farklı. Üretim, her türlü devam eder, zaten üretim çoğumuz için de doğal bir etkinlik. Fikirsel üretim, sanatsal üretim sadece bir eser yaratmak değil; kararlar üretmek, gözlemler üretmek, yeni sentezler yapmak notlar almak anlamına da geliyor. Üretimin 'her türlü' devam ediyor olmasının dışında da o üretimleri paylaşmak için çeşitli organizasyonlar yapıyoruz doğal olarak. Bizim için sergiler, konserler, bir araya gelişler... Üretim devam etse de, hangi organizasyonun nasıl yapılacağı her gün, her sabah tekrar tekrar sormamız gereken sorular gibi geliyor. Üretim, elinde kalem varsa devam ediyor zaten. Ben geçtiğimiz on günde evde iki tane ritimcik programladım. Dışarıdan hiçbir neden, ihtiyaç veya işbirliği olmadan ürettiğim şeylerden biri, ritim programlamak. Doğal bir akış şeklindeki

Cevdet Erek,
Bergama Stereotip,
Mimari konstrüksiyon ve 13 kanal ses
Hoparlörler, amfiler, bilgisayar, ses arayüzü,
ahşap, metal, molton perde
Değişken boyutlar ve süreler,
Arter, 2019-2020,
Fotoğraf: flufoto

bir üretim... Bu üretim, dört ay sonra bir parça olabilir, bir yerde kullanılabilir ya da çoğu benzeri gibi dijital bir dosya olarak bir kenarda durur, sonra muhtemelen kaybolur. Böyle dışarıdan bağımsız, salt dürtüyle yapılan ayrı, diğer işlerin şartları bambaşka, yapılacak şeylerin belli programları ve işbirlikleri var, onları gerçekleştirmek gerekiyor. Ama bunun dışında ürettiğimiz için neyi nasıl göstermeliyiz kısmını sorgulamak için tekrar çok önemli bir zamandayız. Her sabah bu işi neden yapıyoruz ne olursa iptal ederiz gibi sorgulamalara devam etmek şartıyla, tek bir kural olduğunu düşünmüyorum. Şekil değiştiriyor, yöntem değiştiriyor üretimler. İki haftadır evdeyim, yurtdışından geldiğim için okula gelme dendi, çevrimiçi okul başladı, yeni bir dönem, bakalım şu an söylediklerimiz bize altı ay sonra nasıl gelecek? Şu an sakinlik ve

değerlendirmenin çok önemli olduğunu düşünüyorum. Diğer yandan, ağır çalışma ile geçen son yıllardan sonra, becerbilirsem biraz daha fazla nefes alma ve toparlanma vakti.

F.Y.: Sesin imkânlarından bahsetmeye başlarken şu sıralarda her zamankinden boş ve sakin olan Venedik'e uzanmak istiyorum. 2017'de Venedik Bienali Türkiye Pavyonu'nda yer alan *ÇIN*, bir rampayla tekerlekli sandalye kullanan yaşlıların ve engellilerin rahatça çıkacağı şekilde hazırlanmıştı. O dönemle ilgili notlarımda görsel estetiğin yazılı kurallarından arınmış bir proje olduğu var *ÇIN*'ın. Acaba görsel olanın hegemonyasından çıkan bir yapıtta ses daha mı özenli davranıyor?

C.E.: Hafif bir yerinden başlayayım bu sorunun, ben tekerlekli sandalye kullananların rahatça eserin

Cevdet Ere,
Bergama Stereo'nun önünde,
Hamburger Bahnhof, Berlin 2019.
Fotoğraf: Mathias Voelzke

içinde dolaşabilmesi durumunun yaşlılara ve engellilere hizmet edeceğini düşünürken aslında ilk olarak başka bir gruba daha hizmet etmişti. Bundan da çok memnun oldum, çünkü ilk ziyaretçimiz komşumuz Peru Pavyonu'ndan bir anne ve bebek arabasında yeni doğmuş bebeği olmuştu. İlk onlar çıktı işin üzerine o rampalardan, bizde bunu hayra yorduk (gülücük)... Tekerlekler ve ağır bir yük var elbette orada da... Görsellik demişken, ÇIN'da da *Bergama Stereotip*'te de, *Bergama Stereo*'da da, yaptığım işlerin çoğunda, sesi izole etmemeye çalışıyorum. Ses ne kadar mühim bir role sahip olsa da, orada öncelikle bir mekân ile baskın bir mimari var. Seslerin nasıl dinleneceğini nasıl algılanacağını mimari program belirliyor. Yani sadece seslerin nitelikleri veya hoparlörlerin yöneltilmişlik özelliği ile değil, mimarinin senin hareketlerini, zamanını yönlendirme siyle de. Bu anlamda ÇIN ile *Bergama Stereo* ve *Bergama Stereotip* çok uzak

değiller birbirlerinden. ÇIN'da bu müdahale işin fizikselliğine çok şey ekledi, o rampalar, dramatik olarak değiştirdiler mekânı, açıkçası biraz da çirkinleştirdiler, mimari programın içinde insanları güvenli şekilde yukarıya ulaştırmak ve bu esnada seslerle ilişkilerini adım adım belirlemek işin mühim bir parçası. Bu arada bizim rampaların dışarıdaki yaya köprülerine Venedik maratonu için eklenen geçici rampalardan “örneklenmiş” olması ile mimari yapı başka bir açıdan da ekleniyor görselliğe.

ÇIN'da da *Bergama*'da da sesin mekânları hatırlatabilme becerisi kullanılıyor. Mekânları ve olayları, durumları, zamanları... Bu hatırlatılanlar bir film sahnesi gibi, başka bir yapıttan gelen anlar, sahneler de olabilir. O kadar büyük bir becerisi var ki sesin, bu bahsettiğim işlerde hafızayla kurduğu iki tip ilişkiden bahsetmek istiyorum: İşi ziyarete geldiğin zaman ondan önceki hayatın ve hatırladıklarının arasından bilemediğimiz bir sürü şeyi, yapıt seslerle geri çekebiliyor, hatırlatabiliyor. Müziğin dilini, iletişimde kullandığımız kelimeleri, sesleri, doğa seslerini, çevresel sesleri kullanarak... İkincisi de sen işi gördükten sonra başlıyor, mekândan çıktuktan sonra iş sana kendini hatırlatmaya devam ediyor... İşin mekânından çıkıyorsun, bu deneyimi yaşadıktan sonra dışarıda hayatına devam ediyorsun, bu sırada iş hafızanda bir yerde ve bir anda bir itki ile seni geri çağırıyor. Burada işitselliğin bayağı bir etkisi var gibi gözüküyor. Sen, sana ne kaldıysa o sestten, sana ne düşündürdüyse onu, başka yere taşıyorsun. Bu bana, kişinin yapıtla kendi kurduğu ilişki açısından özgürleştirici geliyor. Genelde sanatçının kendini ifade etmesinden de daha öncelikli geliyor. Sesle kurulan iletişimin, müzik sanatının ya da deneysel ses sanatının bir sürü yönünü veya bunları tartışan, yadsıyan denemelerini, insanlara bir mekân hazırlayarak kullanıyorsun, insanlara

kendi derdini anlatmaktan, salt fikri temsilden ziyade işin bütünü bir alan yaratarak izleyiciye hizmet etmeye çalışıyor. Bunun gibi şeyler deniyorum, diyelim.

F.Y.: Mekânların iç içe geçmesi ve mekân yaratmak meselesine geçmek istiyorum. Pergamon bir coğrafi mekân ve Büyük Bergama Sunağı anıtı onun bir parçası. Büyük Bergama Sunağı onun için özel olarak kurulanmış ve 2023'e dek restorasyon sebebiyle kapalı olan bir müzede ve Berlin'de sergileniyor. Senin projende de ilk olarak Bochum'da sonra Berlin'de yer alan *Bergama Stereo* isimli eserinin devamı ve versiyonu *Bergama Stereotip* isimliyle İstanbul'da yer alıyor. Bu kapsamda mekânın yeniden üretilmesi mekânların yeniden üretilerek yaşaması devam etmesi üzerine neler söylemek istersin?

C.E.: Bize anlatılan tarihle, bildiğimiz kadarıyla, Pergamon'un büyük sunağı, Avrupa'dan Balkanlar üzerinden gelen Kelt kökenli Galatlar veya Galyalılarla yapılan savaşın sonucu. Uzun süren bu savaşları nihayet kazandıktan sonra da bir sunak yapıyorlar. Nasıl hissediyorlardı, nasıl görüyorlardı, nasıl ilişki kuruyorlardı tam bilmiyoruz. Ama o anıtın dışındaki frizin –*Gigantomakhia*– üzerine, tanrılarla yeraltı devlerinin savaşını resmettiklerini kabul ediyoruz. Bir savaşı anıtlıştırmak için, başka bir savaşı resmediyorlar. Bir de içeride friz var, *Telephos*, orada kralın soyunu tanrıların soyuna bağlayan bir hikâyeye yerleşiyor ve böylece kralın ve hanedanın soyu da garantiye alınıyor. Aradan zaman geçiyor, bir sürü şey oluyor, meraklılar için çok kaynak var, burada sıralamaya çalışmıyorum, ve nihayetinde bu frizlerin dağılmış parçaları topraktan veya duvarlardan çıkarılıyor, Berlin'de bir tahayyül üzerinden bir araya getiriliyor ve yapı da ortaya çıkıyor. Şimdiden bir sürü mekân yeniden üretildi bile. Sonra

ona ismi veriliyor, burası bir müze oluyor, o müzenin en önemli eseri de bu frizler oluyor. Ben de o müzedeki sunağı, çocukluğumda, gazetelerden okuduğum kadarıyla, buradan çalışanan büyük bina olarak tanıyordum. Ancak bu çalışmada anladım ki, o heybetli yapının büyük bölümü buradan götürülmüş değil aslında, buradan götürülenleri göstermek için bir yapı yapılmış. Diğer yandan *Direnmenin Estetiği* kitabı da etkili oldu, bir bakış açısı oluşturmak bakımından. O kitapta, İkinci Dünya Savaşı'ndan önceki dönemde Berlin'deki direnişçilerin faşizme karşı mücadelelerini, birbirleriyle farklılıklarını, frizi, sunağın yapılışı ve müzedeki hali ile birlikte konuştukları kısımlar özellikle. Bu kitapla birlikte düşününce, sergi için proje önermeye davet edildiğim zaman Pergamon'u tekrar düşündüm ve galiba bu işten kaçış yok dedim. Sonra da “iş buraya getirelim ama nasıl?” sorusunu cevaplamaya çalışarak, Arter'deki küratörümüz Selen (Ansen) ve ekipteki diğer kişilerle uğraşarak da *Bergama Stereotip* ortaya çıktı.

Bir de binalardan, tarihteki belli dönemlerdeki baskın mimarinin simetrisi, işitselliğin sol-sağ panoraması ve politik spektrumun geleneksel sol-sağ siyasi algısını, parçalarını/ fraksiyonlarını ilişkilendirme denemesi var. O dönemde ve tarihteki bazı dönemlerde uçlar beraber hareket ediyorlar. Bir de bir 1 Mayıs korteji gibi: Kendin yürürsen farklı grupları duyabiliyorsun görebiliyorsun, bazen algılayamasan da, anlamasan da, bir grubun içinde isen genelde oranın toplu ve tekrar eden sesini duyuyorsun. Bazen sadece duyuyoruz, bir şey anlamak zorunda olmadan.

F.Y.: Anlamak zihnin işlevlerinden sadece biri diyor, Ulus Baker.

C.E.: Bana uyar. Çünkü çoğunlukla herkes, işi tamamen açıklamamızı istiyor ve insanların ne anlama-

Cevdet Erek,
Bergama Stereo,
Hamburger Bahnhof sergi görünümü, 2019.
Fotoğraf: Mathias Voelzke

sı gerektiğini soruyor. Ben yaptığım işlere salt deneyimsel demiyorum, çünkü o zaman bir etki ile de salt bir zevk yaratmak anlaşıyor. Sezgisel, düşünsel belki... Her insanın o kadar büyük yetenekleri var ki kendi di-mağıyla, kendi tecrübesiyle kim bilir nerelere dokunacak benim yaptıklarım. Sonra, ilk deneyimin ardından bazı insanlar buraya nasıl geldiniz veya bu konularla nasıl ilişki kur-dunuz diye soruyor. Bazen, “Kitap-çıkta, bültende, kitapta yazdık ama okumak zorunda değilsiniz, okumak zorunda olsaydınız bu işi yapmaz, tek başına kocaman bir yazı asardım” diyorum.

F.Y.: Bu anlamak, bilmek, bil-mek meseleleri üzerinden, Büyük Bergama Sunağı’nı hiç görmemiş ol-mak bu projeye neler kattı?

C.E.: Müzeyi gördüm aslında ama sunak bölümü binanın yeni-leme işinden dolayı kapalıydı, ha-len de kapalı, ama oraya gitmişken müzenin başka yerlerini görmüş oldum. Görememek iyi oldu, şuna karar verdim, yıllardır sunağın imaj-larını görmüş olmak, hakkında oku-mak ama kendisini görmemiş olmak şuna yol açtı: Algılanan, akılda kalan imaj ya da başka sanat eserlerinin ona bakışı üzerine çalıştım. Aracı bir bakış, çok şey kazandırıyor insana,

başka bir haritalama yapma imkânı tanıyor.

F.Y.: *Bergama Stereotip* için Arter’de düzenlenen basın toplantı-sında bu eseri İstanbul’da paylaşma-nın, yakınlarımızın, hemşerilerimi-zin bunu görebilmesinin öneminden bahsetmiştin. İstanbul’da bu eserini göstermek, paylaşmak üzerine neler söylemek istersin?

C.E.: Benim için büyük bir dilek-ti, son zamanlarda yurtdışında ger-çekleşen bu çaptaki işleri İstanbul’da eşe dosta çevreye gösteremedim, sadece çeşitli görsel sesli temsilleri-ne sınırlı olarak ulaşılıbiliyordu ve

buna üzüliyordum. Bundan dolayı, yeni işler için genelde direkt gale-ri/gösterme mekânı üzerinde çalış-maya başlayan biri olarak, bu sefer Arter’de direkt Bergama çalışmasını nasıl getiririz nasıl devam ederiz di-ye düşündüm. Sonra bunu Arter’de gerçekleştirebildik. Sonra da bu süreç oldu, İstanbul’da işi yaptık, açtık, bir hafta on gün durdu, şimdi de kapan-dı. Fotoğrafları kayıtları üzerinden hakkında başka bir söylence yaratı-labilir bile... Yerinden koparılmış, görülemeyen ve sanatçının görme-diğini üstüne bastıra bastıra söyle-diği bir eserden yani sunaktan yola çıkarak bir iş üretiliyor, Almanya’da

Sonraki sayfa:
Pergamon Antik Kenti’nde
Büyük Sunağın konumu ve
geride kalan yapı elemanları.
Bergama, Mayıs 2019.

sergiliyoruz, buradakilere nasıl ne-yini gösterebiliriz diye yeni işi şekillendiriyoruz, şimdi de o, bu acayip dönemden dolayı görülemiyor. Bu durumu işin bir parçası haline mi gelecek, ama duruyor iş orada, Arter’de, ama şu anda sessiz.

F.Y.: ‘Ses’in çalışmalarında hayatında, Nekropsi’yle, akademisyen olarak yaptıkları ve işlerini düşündüğümüzde nasıl bir yeri olduğunu söylersin?

C.E.: Sesle çalışmak, hayatın büyük bir bölümü oldu, kim bilir belki fazla bile oldu. Üniversitede çalışıyorum, üniversitede de ses ve müzik bölümünde. Mimariye veya başka bölümlere de pek gitmiyorum bir süredir. Genelde yaptıklarımın çoğunun salt ses işleri olmadıklarını, sesli işler olduklarını düşünsem ve sıkça ifade

etsem de, ses ile bayağı vakit geçiyor. Grafik tarafıyla da uğraşmayı çok seviyorum, bugünlerde biraz o da var.

Ses nasıl bu kadar önem kazandı dersin önce Nekropsi’ye dönerim, Nekropsi’yle birlikte ses denemeye, üretmeye ve yayımlamaya baş-

ladık. Çünkü ondan önce üretmek anlamında ses yoktu hayatta, müzikseverlik vardı. Sonra güzel sanatlar okulunda mimarlık okurken bu gruba devam etmek, bir yandan da grubun kapakçısı postercisi de olmak... Ses üretmek artık öyle ya da böyle hep devam ediyor. Eğitim kadrosunun içindeyim, çok tipik bir akademisyenlik yapmasam da onun dilini arıyorum hâlâ, nasıl olabilir diye... Ses hayatımda artık sessizlik olsun diyebileceğim kadar var. En zor zamanlarda bile iki tane ritim programlamak ve çalmak zevkle yaptığım için, benim doğal zanaatıma dönüştü belki. Görsel alandaki bir işte, mimari mekânda, sesin bu kadar öne atılmasının bir nevi militanlığını yapmak da hoşuma gidiyor. Her ne kadar 20. yüzyılla birlikte, özellikle enstalasyonlarla birlikte di-

tanlığını yapan doğal bir grubun veya jenerasyonun parçası oldum. Bu, çok hoşuma gidiyor. Çünkü, sesler, müzikler, ritimler çok güzel (gülücük)... Bunun militanlık dediğim etkinliğini yapmaya da ben okuldaki Mimar Sinan’dan alışkınım. Şu anda bu konuşmayı yaptığımız anne baba evinde kasetlerini sattığımız grubun ürettiklerinin nasıl paylaşılacağını düşünmek söz konusuydu liseden itibaren. Bir de şu var ki çağdaş ya da görsel sanatlar sadece olası alanlardan biri, o yüzden tek bir alandan bu durumu geri çekerek yanıt vermeye çalışıyorum. Şu anda seninle kurduğumuz iletişimimiz de öncelikle sesle ve ses çok yerde çok alanda var. Çok önemli bir şey: Sürekli ses üretiyoruz kişiler olarak. Sonra bütün bunların içinde de ses temsil teknolojileri var, daha çok okulda üzerine

ğer duyuların alanların görsellikle başatlığından bahsedilebilse de, esas olarak hâlâ görsel sanatların hâkim olduğu bir alanda, yayınlarda, basın da temsil hâlâ baskın olarak görsellik üzerinden gidiyor doğal olarak. Ben bu alanda, bir nevi sesin mili-

çalıştığımız. Dolayısıyla, benim için sonsuz bir alan, kendimce yenilikler de yapmaya çalışıyorum, sadece tekrara düşmemek için.